

„Wszakże modlitwy są różne
ale nie do innego” (J. P. II)

Jest koniec XIX w. — Ameryka Północna. Wyznawcy rzymskiego katolicyzmu, głównie robotnicy rekrutujący się z środowiska polskich emigrantów, nie mogą pogodzić się z faktem, że ich parafie są zarządzane przez księży głównie pochodzenia irlandzkiego i niemieckiego. Także najwyższą hierarchię rzymskokatolicką w USA tworzyli duchowni tych narodowości. W kościołach podczas mszy księża nie używali języka polskiego, ani też nie pozwalali śpiewać wiernym pieśni kościelnych po polsku. Emigranci odbierali to jako próbę wynarodowienia. Wiele kontrowersji budził również wystawny tryb życia wprowadzony tak przez wyższą jak i niższą hierarchię kościelną. Taka sytuacja doprowadziła do zdecydowanego protestu Polaków. Zaczęli się więc polscy emigranci organizować, biorąc sobie za przywódców duchowych polskich kapłanów, co pociągnęło za sobą również tworzenie niezależnych parafii rzymsko-katolickich. Lata 1897—1904 to okres, kiedy wyłaniają się spośród parafii w Stanach Zjednoczonych trzy główne ośrodki, a więc Chicago pod kierownictwem bpa Antoniego Kozłowskiego, Buffalo bpa Stefana Kamińskiego i Scranton (Stan Pensylwania) ks. Franciszka Hadurę. Dzięki wyraźnemu programowi i pracowitości zarówno ks. Hadura jak i jego wiernych parafia w Scranton zyskała największe uznanie i dlatego też pod jurysdykcję ks. Hadurę przechodziły kolejno parafie już istniejące jak i te powstające. Franciszek Hadur studium seminarium rozpoczął w Krakowie i jako kleryk wyjechał do USA w 1893 r. W sierpniu tego samego roku otrzy-

mał święcenia kapłańskie w Seminarium Duchownym Św. Wincentego w Belfry. Jako młody wikariusz otrzymał przydział do parafii Serca Jezusowego w Scranton. Tu też rozpoczął swoją działalność narodową. Szczególnie starał się dbać o poczucie narodowej godności wśród emigrantów. Dużo uwagi poświęcał młodzieży, organizując dla niej lekcje historii, budząc ducha polskości. W 1895 r. ks. Hadur otrzymuje probostwo w Nanticoke. Tymczasem w parafii Scranton dochodzi do kolejnych zatargów pomiędzy wiernymi a proboszczem Niemcem Augustem Austem. Dochodzi nawet do interwencji policji i aresztowania wiernych, gdy w 1896 r. nie pozwalają oni Augustowi odprawić mszy. Po konsultacji i za namową ks. Hadurę wierni parafii w Scranton budują nowy kościół p.w. Św. Stanisława, w którym pragną gromadzić się i modlić po polsku. Irlandzki biskup O'Hara żąda, aby kościół ten wierni przepisali mu na własność. Wobec takiej sytuacji w 1898 r. F. Hadur z petycją, pod którą podpisało się 5 tys. wiernych, udaje się do Rzymu, aby przedstawić sytuację wypracowaną przez biskupa polak w gronie biskupów amerykańskich, prawo do własności budowanych przez nich kościołów, prawo do decydowania przy obsadzaniu przez biskupa probostw oraz wgląd do prowadzonych przez proboszcza rozliczeń finansowych parafii. Księża Hadurę przyjmują kardynał Ledóchowski, odrzucając prośbę. Parafianie Scrantonu postanowili nie wracać pod jurysdykcję biskupa rzymskokatolickiego, co spowodowało, że 2.10.1898 r. biskup O'Hara i J. Haban rzucili klątwę na ks. Hadurę i jego wiernych. Zarejestrowali się u władz stanowych Pensylwanii jako Polski

KOŚCIÓŁ

Kościół Reformowany. 16 grudnia 1900 roku dochodzi do ostatecznego zerwania z Rzymem a 24 grudnia ks. Hadur odprawia pierwszą mszę świętą w języku polskim.

I Synod PNKK odbył się w Scranton w 1904 r., na którym to wierni wybrali ks. Hadurę biskupem swojego kościoła. Sakrę biskupią otrzymał z rąk biskupów starokatolickich w Utrechcie 29.08.1907 r. Po otrzymaniu sakry biskupiej ks. Hadur skierował swoją działalność na wychowanie narodowe i religijne Polonii amerykańskiej oraz za wszelką cenę chciał pomóc ojczyźnie w odzyskaniu niepodległości i budowie odradzanego państwa. Założył kilka towarzystw, które niosły pomoc tak moralną jak i finansową zarówno Polonii amerykańskiej jak i rodakom w kraju. W roku 1910 i 1914 bp. Hadur odwiedza Galicję, chcąc przenieść na polski grunt zasady narodowego katolicyzmu. Kiedy w 1918 r. Polska odzyskuje niepodległość i wielu wyznawców narodowego katolicyzmu wraca do kraju, czynią oni starania o delegowanie księdza narodowego do Polski. W 1919 r. przybywa ks. Krupski, zaczynając działalność charytatywną jako wysłannik „Spójni” — Towarzystwa Opieki Społecznej.

Rok 1920 to kolejna wizyta bpa Hadurę, tym razem w Krakowie, gdzie pozyskuje do PNKK byłego jezuitę, ks. dr Antoniego Płaszka. W roku 1922 istniały w Polsce trzy ośrodki PNKK: Jaśmierz, Mstyczew oraz Kraków. Ks. Franciszek Bańczak, przybyły do Polski również w 1922 r., w Dębnie zakupił przy ul. Madalińskiej

go obiekt, gdzie założył dom misyjny i zorganizował kaplicę oraz Seminarium Duchowne. Rok później założył dwutygodnik „Polska Odrodzona”. Powstają nowe parafie m.in. w Jaśmierzu, Bażanówce, Łękach Dukielskich, Jastkowicach a na naszym terenie w Wiśniczu z ks. Faronem jako proboszczem. W roku 1928 liczba wiernych PNKK wynosiła około 50 tys. a skupieni byli oni w 23 parafiach. Mimo usilnych starań ze strony PNKK, w okresie międzywojennym nie doszło do prawnej legalizacji wyznania. Nie pomogły interwencje posłów w sejmie i petycja podpisana przez 52-tysięczną Polonię amerykańską opowiadająca się za legalizacją.

W roku 1931 dochodzi w PNKK do rozłamu. Powstają dwie grupy wyznawców. Jedną, skupioną wokół ks. bpa Farena i druga pod jurysdykcją ks. bpa Hadurę, którego w Polsce reprezentował bp. Józef Padewski. Próba ponownego zjednoczenia Kościoła przerwał wybuch II wojny światowej. Dotkliwie straty, jakie poniósł PNKK w trakcie jej trwania odbiły się znacznie na jego dalszym rozwoju. Wielu wiernych i księży zginęło w obozach koncentracyjnych a wiele kościołów i kaplic zniszczono. Po zakończeniu działań wojennych Kościół zaczyna niejako na nowo się organizować. Prawne uznanie Kościoła następuje 1.II.1946 r. 29.IX.1951 r. dochodzi do zmiany nazwy z PNKK na Kościół Polskokatolicki w PRL a 7.12.1951 r. Urząd ds. Wyznań zatwierdza Prawo Kanoniczne Kościoła.

POLSKI

Wierni Kościoła Polskokatolickiego wyznają katolickie prawdy wiary zawarte w Piśmie Świętym i tradycji apostołskiej interpretowanej przez Ojców Kościoła, Sobory Ekumeniczne I tysiąclecia i własne Synody Ogólnopolskie. Wierzą, że Pismo Św. zawiera 72 księgi Starego i Nowego Testamentu i jest ono jedynym właściwym źródłem wiary i moralności. Zdaniem wiernych istnieje jeden Bóg wszechmogący, stwórca całego wszechświata. Jest on źródłem życia nadprzyrodzonego jak też celem wszystkich żyjących stworzeń. Zbawienie następuje poprzez jego syna jednorodzonego Jezusa Chrystusa. Bóg Ojciec, Syn Boży i Duch Święty jest jeden, duchowy, wieczny, wszechmogący, święty i sprawiedliwy. Syn Boży narodził się z Maryi jako mesjasz zapowiedziany przez proroków. Złożył ofiarę na krzyżu ze swego najdoskonalszego życia, oczyszczając tym samym ludzkość ze skutków grzechu pierwotnego. Po zmartwychwstaniu i wniebowstąpieniu Jezusa Chrystusa nastąpiło zesłanie Ducha Św. Kościół Chrystusowy powstał w dniu pięćdziesiąticy. Jest on organizacją powszechną, która powinna służyć wszystkim narodom. Zadaniem kościoła jest nauczanie ludzi w ten sposób żyć, aby byli dobrymi, szlachetnymi czyli godnymi po śmierci osiągnąć zbawienie duszy. Jezus Chrystus jest jedynym pośrednikiem pomiędzy Bogiem a Człowiekiem a tym samym Głową Kościoła. Każdy człowiek posiada nieśmiertelną duszę, która ma obowiązek zbawić. Zbawienie polega na doprowadzeniu duszy do

połączenia z Bogiem. Wszystkich ludzi czeka sąd ostateczny i życie pozagrobowe. Nagrodą za uczynki na ziemi jest niebo, natomiast karą piekło. Ponieważ dzień sądu ostatecznego rozstrzyga, kto czynił dobrze a kto źle, dlatego też Kościół Polskokatolicki nie uznaje procesów beatyfikacyjnych ani kanonizacyjnych. Kościół Polskokatolicki tak jak uznaje Sobory Powszechne w I Tysiącleciu, tak też wspomina świętych ogłoszonych przez te Sobory, traktując ich jako wzór do naśladowania dla chrześcijanina. Za niezgodne z Pismem Św. i tradycją apostołską KP uznaje dogmat prymatu jurysdykcyjnego papieża oraz dogmat jego nieomyślności, naukę o odpustach, wyłączność spowiedzi usznej, obowiązkowy celibat duchownych, kult relikwii jak też przesadny monastyzm. Wierni kościoła uznają 7 sakramentów świętych, chrzest, bierzmowanie, eucharystię, pokutę, namaszczenie chorych, kapłaństwo, małżeństwo. Sakrament chrztu daje wiernym prawo do otrzymywania pozostałych sakramentów a ponadto jest przyjęciem człowieka do grona wiernych. Komunię wierni Kościoła przyjmują pod postacią chleba. W ramach konwencji Kościół Rzymskokatolicki uznaje sakramenty Kościoła Polskokatolickiego i odwrotnie. Rozgrzeszenie kapłańskie można otrzymać indywidualnie (spowiedź uszna) lub zbiorowo przed ołtarzem. Święcenia kapłańskie są trzecim wyższym święceniem duchownym, a poprzedzają je cztery niższe święcenia: oświata, lektorat, egzorzysta i akolita oraz dwa wyższe: subdiakoniat i diakonat. Ka-

plan może przyjąć jeszcze tzw. święcenia biskupie. Sakrament małżeństwa jest błogosławieństwem dwojga ludzi na nowej drodze życia i uświęceniem przez Kościół umowy małżeńskiej. Mogą go zawierać wszyscy wolni ludzie, w tym również kapłani. Najwyższą władzą zwierzchnią i ustawodawczą KP jest Synod odbywający się co 5 lat. W jego skład wchodzi duchowni i świeccy. Synod wybiera Radę Kościoła, biskupów, sąd kościelny i komisję rewizyjną. Rada Kościoła sprawuje najwyższą władzę w okresie między synodowym. KP dzieli się administracyjnie na diecezje, dekanaty, parafie i placówki misyjne. Na czele diecezji stoi bp ordynariusz, będący równocześnie przewodniczącym Rady Diecezjalnej, składającej się z duchownych i świeckich.

Kościół Polskokatolicki w Polsce liczy obecnie 3 diecezje: warszawską, wrocławską i krakowską. Diecezja Krakowska obejmuje 7 dekanatów. Dekanat liczy do 10 parafii i jest erygowany przez Radę Diecezjalną. Parafię może tworzyć grupa co najmniej 25 wiernych a poniżej tej liczby mamy do czynienia z placówką misyjną. Obecnie KP liczy ok. 55 tys. wiernych i około 50 tys. sympatyków. Godłem kościoła jest otwarta księga ewangelii wsparta o krzyż i palmę na tle tarczy słonecznej z napisem „Prawda Praca Walka”. W 1959 r. powołał Kościół Polskokatolicki do życia organizację społeczną o nazwie Społeczne Towarzystwo Polskich Katolików (STPK). Towarzystwo to prowadzi działalność gospodarczą poprzez Zakłady Przemysłowo Usługowe „Polkat”. Część dochodów „Polkat” przeznaczona na finansowanie działalności Kościoła. Ponadto STPK kieruje wydawnictwem Kościoła — Instytutem Wydawniczym im. A. F. Modrzewskiego. Wydatna pomoc ze strony STPK idzie również w kie-

runku wspierania działalności Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa czy pomocy Centrum Zdrowia Dziecka oraz PKPS.

Duchowni Kościoła kształcą się w Sekcji Teologii Starokatolickiej CHAT w Warszawie.

Wydawnictwa Kościoła to: tygodnik „Rodzina”, kwartalnik filozoficzno-teologiczny „Posłannictwo” oraz corocznie wydawany „Kalendarz Katolicki”. KP jest członkiem PRE, utrzymuje także więź doktrynalną z Polskim Narodowym Kościołem Katolickim w USA.

Dnia 13.07.1964 r. ks. Eryk Cetława otrzymał od władz miasta kaplicę mieszczącą się w zabytkowym budynku przy ul. Kniewskiego 23, obecnie ul. Bernardyńska, gdzie w podziemiach znajduje się nekropolia z pochowanymi szczątkami zakonnicy. Proboszczem Parafii Podwyższenia Krzyża Św. od dwóch lat jest ks. mgr Mikołaj Skłodowski, który jest szóstym proboszczem w Tarnowie. Kościół PK w Tarnowie utrzymuje przyjazne kontakty z PNKK w Dąbie na Florydzie a także z Kościołem Prawosławnym (w ramach współpracy wyznawcy Kościoła Prawosławnego odprawiali w Kościele Polskokatolickim w Tarnowie swoje nabożeństwa). Działalność gospodarczą Kościoła dotowana jest przez STPK i przedsiębiorstwo „Polkat”. Wspomnieć również należy, że nabożeństwa przed założeniem Kościoła przy ul. Bernardyńskiej odbywały się w Mościcach a w późniejszym okresie w Tarnowie przy ul. Jasnej.

TADEUSZ MĘDZEŁOWSKI